

Ladislav Mňačko: Smrt si říká Engelchen (1959) Část kapitoly Ohně Nibelungů

V noci se spustil déšť. Zůstali jsme v hustém lese nablízku Ploštiny. Vytrvalý déšť nás promočil na kost, ale nezapálili jsme sebemenší ohniček. Ničeho jsme nebyli schopni, ba ani myšlenky na odplatu. Nikdo ani nemukl, nikdo se neptal, co bude dál. Seděl jsem s Fredem pod hustou jedlí, přikryli jsme se celtou a obrátili zády k sobě, aby se zachránilo aspoň trochu tepla. Byla ve mně naprostá prázdnota, necítil jsem nic. Němci? Odplata? To je kdesi daleko, to se nás už netýká, my nemáme právo na odplatu, my nepomstíme Ploštinu.

Každá myšlenka bolela, ale aspoň že něco bolí! Namáhal jsem se uspořádat v hlavě všechno, co se stalo. Má ještě něco smysl? Můžeme, máme právo ještě se komukoli podívat do očí? Břemeno viny drtivě dopadlo na každého z nás. Navždy. Povlečeme je celým svým životem, jako těžký, nemilosrdný stín...

Hledal jsem, ale nenacházel pravé viníky strašlivé tragédie. Vracím se ke dnům, kdy tu ještě byl Nikolaj. Kolika neodpuštělných omylů jsme se dopustili! Vydráždili jsme Němce zabitím generála a jeho průvodu. Sám Nikolaj uznal, že se to nemělo stát. Darovali jsme těm padesáti život. Proč jsme je nepobili? Domníval se Nikolaj, že nám to Němci splatí, že budou také velkorysí? Padesáti Němcům jsme darovali život a Němci nám zaživa spálili sedmadvacet našich lidí. Nebylo těch padesát mezi ploštinskými katy? Nedali jim ve Zlíně zbraně a neřekli jim:

„Odčinite svou vinu! Budte nemilosrdní, jinak bude po ní soud nemilosrdný k vám!“
A tamti dva, Baťa a Machů! Neříkal jsem, že je musíme zastřelit? Což jsem se sám nenabízel?

Měl jsem pravdu, ale to poznání je trpké, chutná po blínu.

Nikolaj! On všechno zavini! Byl to skvělý chlapec, skvělý velitel, ale tohle byla jeho chyba!

Ale ne, Nikolaj to nezavini... je tu Fred, Nikolaj přísně nakázal, jak naložit s těmi dvěma. Fred hanebně zklamal, opustil stráž. Copak jsme ještě potom měli právo odejít z Ploštiny? Ne, bylo naší povinností zůstat a bránit ji. Ubránili bychom ji aspoň den, k tomu nás bylo dost, a v noci jsme se mohli pokusit se všemi Ploštinčany o únik. A jestli se přece mělo stát tohle, pak už nikdo z nás neměl této noci žít.

Griška chtěl zůstat na Ploštině, to je pravda. Nikolaj častokrát říkal, že musíme z Ploštiny odejít, ale dobře jsem ho znal, po útěku těch dvou by neodešel za žádnou cenu. Na prstech jsme si mohli spočítat, že Němci Ploštinu napadnou. Já byl blázen, a ne Griška. Petr měl pravdu, a ne já, nebo Alex, nebo Ládík. Moje slovo mělo váhu, při nešťastném rozhodování o odchodu spolupůsobily moje argumenty. Ale Griška je velitel, neměl připustit hádku, velitel má vědět víc než ostatní, má rozhodnout s konečnou platností! Griška chtěl zůstat na Ploštině, ale podvolil se partyzánské radě. Jak je tomu dávno, co jsem ho v duchu porovnával s Nikolajem a říkal si – bude z něho dobrý velitel, právě proto, že se podvolil. Dá na mínění druhých, nechce rozhodovat sám! Nikolaj by se byl nepodvolil, vždycky uměl prosadit svou vůli.

A Marta...? V rozhodující chvíli zklamala, když měla Ploštinu varovat, neudělala to. A co vůbec dělala na Ploštině s Karlem?

Jaký řetěz neodpuštělných, strašlivých chyb! Jak jsme se chlácholili – Skorzeny je pouhý strašák, poslali na nás jenom jméno, Němci se neodvážejí jít do hor, bojí se partyzánů, při rozkaze vyčistit hory vypovídají poslušnost, už i oni vědí, že je konec války, už se jim nechce umírat. Špatně jsme znali Němce.

A co ještě vůbec můžeme dělat? Zabít sto esesáků, zabít jich dvě stě, třeba i tisíc? Odčiníme tím Ploštinu? Jak, jak a čím se teď můžeme vůči ní ospravedlnit, jak napravíme, že jsme nechali naživu padesát Němců, kteří už byli v našich rukou?

Těžké myšlenky se potácely v hlavě jako mátohy, a pořád dokola. Generál... nesporně, našli jsme v jeho autu důležité dokumenty, které mohou ovlivnit boj v karpatských průsmycích. Ale dokumenty jsme objevili náhodou, naše akce byla aktem pomsty, teprv dodatečně přinesly spisy našemu činu ospravedlnění.

A tamti dva... měl jsem je zprovodit ze světa, nepodřít se Nikolajově autoritě, měl jsem riskovat partyzánský soud. Možná, že bych tváří v tvář celému oddílu dokázal zdůvodnit svůj čin, a kdyby ne, co mě mohlo postihnout horšího než rozsudek smrti? A bylo by to opravdu tak zlé? Nestojí životy sedmadvaceti kopaničářů za jeden jediný život? Bez těch dvou by se Němci o Ploštině nedověděli. Vždyť šli najisto, vyhnuli se ostatním kopanicím, a rovnou sem na Ploštinu!

Co je do života, který mám ještě před sebou? Žít ve věčném hledání viny, neustále se obviňovat, žít s pocitem mrazivé hanby, bát se lidem pohlédnout zpřímá do očí, slyšet za sebou posměšky a odsudky – i on tam byl, taky byl na Ploštině... Někdo to snad přejde, jsou takové národy, které v sobě umějí potlačit kruté myšlenky, já to neumím. Do smrti budu cítit kouř z ploštinského spáleniště, věčně mě budou bít do očí řeřavé stonožky dohořívajících trámů z ploštinských domů. Petr... neměl jsem ho rád... ale právě Petr měl pravdu, i s těmi padesáti Němci, i v tom, že nemáme odcházet z Ploštiny. Petr by nad těmi dvěma neuvažoval tak dlouho jako já s Nikolajem. A Ploština mohla stát.

Jak odpovíme lidem, až se nás zeptají – proč jste nebránili Ploštinu?

Vytrvale přšelo, celta nás před hustým deštěm nechránila. Promokli jsme nejen na kůži, ale až do duše. Fred seděl zády opřený o moje záda, byl pohroužen do těžkých myšlenek. Fred... poděsil jsem se. Co chtěla Marta na Ploštině? Co se ve Zlíně stalo? Tamti dva! Ti dva! Jeden z nich přece Freda zná! Gestapo se určitě zajímalo o to, jak se mrtvý syn člena NSDAP Kubise octl mezi partyzány! Raději nedomýšlet, raději ne!... A to všechno zavinil sám. Pět minut paniky, nerozhodnosti, na pět minut je pustil z očí...

Měli jsme ho zastřelit. Ne, oběsit jsme ho měli, i v tom měl Petr pravdu! Sedí tu vedle mne, chvěje se zimou i nejčernějšími obavami. Líp by mu bylo, kdyby byl mrtev... A za Ploštinu by nás měli postavit ke zdi všechny.

Nevím, kolik bylo hodin. Mohlo být asi k půlnoci, když něco v lese zapraštělo. Ani jsem se neohlédl. Z lesa se vynořila postava, zabalená do celt. Ale nikoho nezajímalo, co je to zač.

„Co se děje? Proč jste nepostavili strážě?“ rozkřičel se navztekáný Griška.

Strážě? Kvůli čemu strážě? Jedenkrát přišli Němci do hor... a tehdy nebylo po nějaké strážce ani vidu ani slechu...

„Vlez nám na záda!“ odsekl mu kdosi.

A Griška nezahromoval, neptal se, kdo to byl, neskočil k opovázlivci a nevytřásl mu duši z těla. Nehromoval, neklel, nehrozil, zašeptal jenom:

„Nesmíme se tomu poddávat, chlapci... Když už nic jiného, musíme Ploštinu pomstít!“ Slova, a zas jen slova, fráze! Pomstít Ploštinu... Jak? Seberem se a potáhnem do Německa, obsadíme první vesnici, seženeme všechny chlapy dohromady, svážeme jim ruce, nacpeme je do několika domů, polijeme všechno benzinem... jak jinak se dá pomstít Ploština?

Nikdo ze sebe nevypravil slovíčko. A Griška ztratil nervy.

„Vstaň, Volodo! Povídám, vstaň, když máš před sebou velitele!“

Nevstanu. Co se mi může stát? Bít se nedám, vrátím mu to. Může mě zastřelit... prosím, klidně!

„Nevstanu. Střel, když se ti chce, ale nevstanu!“

Malomocně rozhodil rukama. Rozklad, konec. Ani jemu se už do ničeho nechce.

„Kde je Petr?“

Ten se pomalu přištrachal. Nechtělo se mi poslouchat Grišku, jenže se nedalo neposlouchat.

„Němci vyvěsili ve všech městech a vesnicích ty svoje rudé plakáty se stanným právem. Už dnes večer všude oznamují jména upálených kopaničářů. Hrozí, že za každého zabitého Němce zastřelí deset namátkou vybraných obyvatel obce, která bude nejbliž místu přepadu. Na východě se pohnula fronta... včera v noci prolomila Rudá armáda německou obranu u Strečna...“

Vstal jsem. I ostatní vstávali. Griška mluvil schválně hodně nahlas, aby ho všichni slyšeli.

„Rozpouštím skupinu. Ať si každý jde, kam ho srdce táhne! Kdo chce bojovat dál, může, kdo nechce, nenutíme ho.“

Najednou jsme okolo něj stáli všichni. A poďobaný Griška pokračoval:

„Po ránu tu bude jagdkommando. Kdo chce nečinně ležet, může. Kdo se chce zachránit a utéci domů nebo někam jinam, má nejvyšší čas, aby zmizel. Snad se mezi vámi najdou i takoví, kteří chtějí pokračovat v boji. Ty musím varovat, partyzánský život bude jiný než dosud. Nebude to boj, ale štvance. Skorzeny není jenom strašák, jak si mnozí mysleli...“

A přece je to dobrý velitel! Přece jen je správné, že nám dává svobodu rozhodování, že nechce všechno sám. Řekl nám to nejhorší z nejhoršího: rozpouštím skupinu... Víc nás nemohl urazit a pobouřit, žádné slovo nám nemohlo důrazněji připomenout vážnost chvíle. Nic jiného nás nemohlo tak rychle postavit na nohy, nic nám nemohlo tak pevně vštípit, že ještě není konec...

A Griška nepovolil, pražil do nás dál.

„Demoralizovaná partyzánská jednotka nemá žádný význam. Vy jste měli být elitou oddílu, dostali jste nejlepší zbraně, nejlepší lidi. Stalo se něco strašného, a budeme se za to všichni zodpovídat, jenomže ne takto! Takto ne! Už jsem řekl – kdo chce vlézt německým bestiím sám do chřtánu, ať jen ráčí!“

Zvláštní! Jeho řeč zněla jako bubnování na pochod. Chlapci hledali odložené zbraně, kdosi cvakl závěrem, náhle se všichni mimoděk postavili na své pochodové místo.

„Nic jiného jsem od vás nečekal. To, co tady bylo před chvílí, už je za námi. I mě to svádělo sednout si mezi vás. Právě to by se Němcům hodilo!“

Krucinál, má ten chlap nervy!

„Strhnete s sebou jagdkommando! Nemusím vám povídat, co to znamená! Nechci vás vidět mrtvé, neloučím se s vámi navždy, chci vás všechny po válce najít živé a zdravé. Jestli vás dostanou, prohráli jsme. Jestli se vám podaří Němce utahat, vyhráli jsme. Na vás teď leží osud celého oddílu. Tak do toho! Doprovodím vás.“

Petr se dal beze slova cestou dolů. Za ním ostatní. Já šel poslední, jako vždycky. Pochodovali jsme v plném zajištění, dvě hlídky vpředu, po jedné hlídce z boků a za mnou vzadu ještě dva. Griška šel chvíli s Petrem a potom na mě počkal.

„Ploština ještě není všecko, Volodo! Vybouchl nám celý Zlín...“ povídá mi tlumeně, přitom se opatrně rozhlíží, není-li nablízku Fred.

„Kubis?“

Přikývl.

„Vasil?“

Vasil taky.

„Vytiska?“

O Vytiskovi nic nevědí.

„A Marta? Jak se dostala na Ploštinu?“

„Marta je velice nemocná, Volod'o. Odnесли jsme ji do bezpečí. Blouzní. Má vysokou horečku.

Běžela celou noc... s Karlem.“

„Karel se zastřelil.“

Griška mlčel, jen mi bolestivě stiskl ruku.

„Nebylo by líp říci to Fredovi?“

„Udělej, jak myslíš. Teď by to asi nebylo vhodné... snad ani správné!“

„Možná něco tuší...“

„Tušit je míň než vědět!“

Vypověděl mi, co se stalo ve Zlíně...